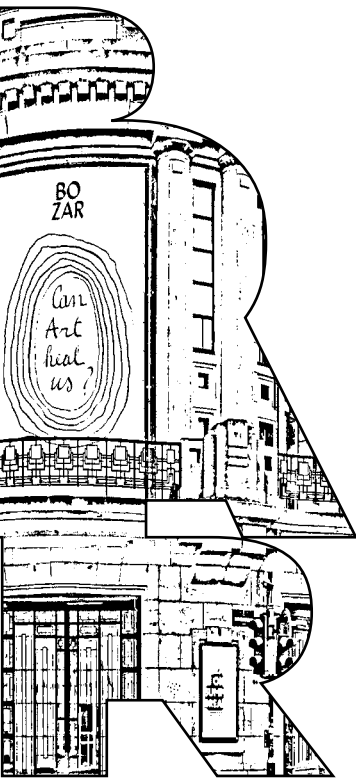

Bozar

Edito

“Can art heal us?”

BO
ZAR

De vraag hing in grote letters boven onze ingang. Het was het campagnebeeld voor het seizoen 2020-2021. We hadden er meer dan twee jaar hard aan gewerkt, aan een rijkgeschakeerd seizoen dat inspeelt op de relaties tussen kunst en welzijn. En toen brak er wereldwijd een virus uit. 2020 werd het jaar van covid-19, van activiteiten uitstellen en afstellen. Maar ook van het zoeken naar alternatieven en van intense artistieke momenten. Wat deed dat deugd: de retrospectieve Keith Haring tijdens de zomer weer kunnen heropenen. Immers: 'Art is for everybody'. In het najaar lieten *Danser brut* en *HOTEL BEETHOVEN* de bezoekers ondervinden hoezeer een psychische of fysieke 'beperking' een kracht kan zijn.

Met elk programma plaatste Bozar een stevig uitroepteken achter de vraag boven de ingang. Want ja! Kunst is goed voor ons. Goed voor je fysiek, mentaal en sociaal welbevinden. Kunst maken en mee maken biedt niet alleen schoonheid, troost en vreugde in tijden van crisis en een wereldwijde pandemie. Het is een basisbehoefte van de mens. De kunsten leren ons omgaan met de condition humaine, de pijn van het (alleen) zijn. Ze verbinden, geven innerlijke kracht, zetten de dingen telkens opnieuw op scherp, zoeken de grenzen op en bieden ons perspectieven op een

andere, betere wereld. De binnenwereld van de kunstenaar gaat voortdurend verbindingen aan met de woelige buitenwereld rondom. Kunstenaar is een essentieel beroep. Met de bemoedigende woorden van psychiater Dirk De Wachter, ambassadeur van ons Art & Well-being seizoen:

'Laat ons ook in deze rare tijden de kunsten gebruiken om de verbeelding en de verbinding te verstevigen. Daar waar we elkaar niet mogen aanraken, kunnen we misschien in het onrechtstreeks genieten van het kunstwerk, een merkwaardige verbinding vinden die soms nog meer verstrengeld is dan in de directe aanraking.'

Maakt kunst ons beter? Dat ook! Een recent rapport van de Wereldgezondheidsorganisatie stelt het aan de hand van meer dan drieduizend studies overtuigend vast. Kunst is goed voor de gezondheid, zowel op het vlak van preventie als bij het herstel. Een Zweeds onderzoek ontdekte dat wie regelmatig naar een concert gaat, langer leeft. Als dat geen aanmoediging is om concertzalen in veilige omstandigheden open te houden!

Corona maakte het seizoenthema Art & Well-being nog urgenter. Door de (gedeeltelijke) lockdown moesten we het programma voortdurend bijstellen en aanscherpen. We zullen met z'n allen nog een hele tijd kampen met de psychische, lichamelijke en sociale gevolgen van het leven in bubbels én het omgaan met ziekte en dood. Het thema was niet weg te branden uit de journaals, de dag- en weekbladen. De cultuurhuizen maakten samen een stevige vuist. Het is meermaals gezegd en geschreven: cultuur is broodnodig voor een gezond en menswaardig bestaan. Vanuit de veelzijdige werking van een cultuurhuis wil Bozar dit vanuit onze dagelijkse praktijk telkens opnieuw waar maken, zowel vanuit het oogpunt van de makers als van het deelnemende publiek. Kunst & Welzijn blijft de komende seizoenen hoog op de agenda staan.

Bozar ging tijdens de eerste lockdown volledig digitaal onder de noemer Bozar at Home. Als de mensen niet naar Bozar kunnen komen, gaat Bozar naar de mensen. Al in maart 2020 organiseerden we een reeks huisconcerten. Oef, we zijn er nog! We

gaven ruggensteun aan muzikanten die hun tournee plots in het water zagen vallen. Vooral in die eerste weken thuis was dat een krachtig signaal. Maar het unieke gevoel van nabijheid ontbrak. Streaming en video's kunnen de fysieke ervaring van een concert of voorstelling nooit vervangen. Het digitale kan wel andere - aanvullende, verhevigde, minder plaatsgebonden of totaal nieuwe - constellaties en kunstwerken teweeg brengen. Er is geen weg terug. Zoals een medewerker van het Rijksmuseum Amsterdam zegt: 'het museum wordt een digitaal productiehuis.'

Tijdens de zomermaanden blikten we vanop het podium van een lege concertzaal hoopvol vooruit met de debatreeks *Repairing the Future*: elf gesprekken met economen, filosofen, wetenschappers, architecten, kunstenaars en schrijvers over post-corona. Hoe de kwantumsprong maken naar een andere toekomst: meer 'welvoelend', leefbaar, duurzaam, solidair? Kunnen kunst, boeken en schilderijen daarbij helpen? De 99-jarige filosoof Edgar Morin krijgt het laatste woord:

'Ik zie het leven als opgebouwd uit twee tegenpolen: het proza van het dagelijks leven, de dingen die we moeten doen om te overleven, en anderzijds de dingen die ons doen bloeien, die ons gelukkig maken; liefde, vriendschap, gemeenschap, maar ook literatuur, poëzie, muziek, kunstwerken... Dit alles moet poëzie toevoegen aan het leven van iedereen. En ik denk dat het poëzie heeft toegevoegd aan het leven van veel mensen die, tijdens de lockdown, plotseling geconfronteerd werden met een opera van Mozart of Verdi.'

1. Een context ontworicht door de gezondheids-crisis

De crisis in de gezondheidszorg en de covid-19 epidemie hebben de cultuursector in België en in Europa een zware klap toegebracht, waardoor de sector zich genoodzaakt zag de deuren voor het publiek te sluiten of het publiek slechts te ontvangen met strikte inachtneming van de maatregelen inzake social distancing.

Bozar vormde geen uitzondering op de regel en werd hard getroffen door de sanitaire beperkingen die aan de culturele sector werden opgelegd. In deze moeilijke context was het nodig om veerkracht te tonen en zichzelf opnieuw uit te vinden.

Na de sluiting van de zalen en evenementen voor het publiek op 14 maart, heeft Bozar snel gereageerd door een brede waaier van digitale activiteiten te ontwikkelen en zo een ruimte voor artistieke expressie te bieden. Op die manier bleef de organisatie in contact met haar publiek en met haar partners.

In een context waarin de culturele sector één van de grootste economische slachtoffers van de pandemie is geworden, heeft Bozar zich gepositioneerd als een overtuigd verdediger van de meerwaarde van kunst en cultuur en als de stem van kunstenaars en mensen die in deze sector actief zijn.

Bozar was sterk aanwezig in de pers, de gedrukte en de online-media en legde zo de nadruk op de

rol van kunst en cultuur in de hedendaagse samenleving en zeker in de context van de covid-19 crisis.

Tegelijkertijd heeft Bozar van de sluiting gebruik gemaakt om zich heruit te vinden, zowel op inhoudelijk als op operationeel vlak. In vele delen van het gebouw werden renovatiewerkzaamheden uitgevoerd en het Bozar-project werd aangepast en opnieuw uitgedacht, zowel fysiek als digitaal, om sterk te staan als een Huis van Verandering (House of Change) voor de 21e eeuw.

Terwijl de artistieke programmatores zich hebben toegelegd op het ontwikkelen van projecten die de dialoog openen en beantwoorden aan de behoeften van de "COVID"- en "post-COVID"-samenleving, hebben de technische en operationele teams intensief gewerkt aan de implementatie van veiligheids- en hygiëne-maatregelen om het Paleis klaar te maken als een huis dat zijn bezoekers in de best mogelijke veiligheidsomstandigheden ontvangt. Het Paleis voor Schone Kunsten, Bozar heeft dan ook als eerste culturele instelling in België het Brussels Health Safety Label gekregen.

De enorme financiële gevolgen voor de instelling werden nauwlettend in het oog gehouden en dagelijks geanalyseerd. Al in maart 2020, tijdens de eerste

periode van officiële sluiting, werd duidelijk dat de COVID-19 crisis gigantische gevolgen zou hebben voor het Paleis voor Schone Kunsten, en voor de hele Belgische en Europese culturele sector.

Voor het Paleis voor Schone Kunsten heeft de annulering van een groot aantal evenementen niet alleen geleid tot financiële verliezen als gevolg van de daling van de ticketverkoop, maar ook tot het in gevaar brengen van een aanzienlijk bedrag aan subsidies die waren toegekend aan specifieke projecten die moesten worden geannuleerd of uitgesteld. Alle artistieke programmatores hebben, in samenwerking met de institutionele en financiële diensten, de situatie voor elke openbare en particuliere sponsor geëvalueerd en een alternatief programma voor de geannuleerde activiteiten voorgesteld. Dankzij deze proactieve actie kon Bozar het grootste deel van de subsidies, mecenaat en partnerschappen in de begroting 2020 behouden of opnieuw toewijzen. Bovendien kon Bozar ingaan op een aantal projectoproepen om in de komende jaren projecten te ontwikkelen (in samenwerking met organisaties die eveneens door de lockdown werden getroffen). Hierdoor konden we bijkomende openbare en particuliere financiering vinden voor

artistieke projecten en werkingskosten.

Tijdens de maanden waarin het Paleis voor Schone Kunsten voor het publiek gesloten was, werd het personeel om economische redenen niet in het systeem van tijdelijke werkloosheid geplaatst. Daardoor bleven wij in nauw contact met de overheidsinstanties en konden wij hen wekelijks op de hoogte brengen van de financiële en operationele situatie van onze instelling.

Als er één positieve evolutie kan geïdentificeerd worden in de COVID-crisis dan is het wel dat deze als een katalysator heeft gewerkt voor de digitalisering van onze organisatie. Gedreven door de noodzaak om werknemers in staat te stellen van thuis uit te werken, heeft Bozar hen een uitgebreide technische uitrusting ter beschikking gesteld en zijn nieuwe online werkinstrumenten ingevoerd. Livestreaming van evenementen was al mogelijk voordat de crisis begon, maar het volledige gebruik en de werking ervan werden getest en verder ontwikkeld. Bovendien zal de nieuwe website van Bozar, die momenteel wordt ontwikkeld, nieuwe functies bevatten, die nodig zullen zijn voor de nieuwe manier van communiceren met publiek, bezoekers, partners en belanghebbers.

2. Artistieke activiteiten

2.1. Muziek

Muzikaal gezien is het jaar 2020 een echte braintwister geweest voor programmatoren. Tussen de periodes van een volledig verbod op live-evenementen en de periodes waarin evenementen met een beperkte bezetting werden toegestaan, moest worden gegoocheld met het uitstellen en afgelasten van concerten en met dubbele uitvoeringen van deze concerten.

Vanaf half maart maakten de sanitaire restricties het moeilijk, zo niet onmogelijk, om bepaalde soorten evenementen te organiseren, zoals de komst van grote internationale orkesten, die een reisverbod kregen opgelegd, of optredens van grote ensembles die door de regels van social distancing bemoeilijkt werden.

De fysieke afstand tussen Bozar en zijn publiek moest dus worden overbrugd door de muziek bij het publiek thuis te brengen via het Bozar at home platform.

30-31.01.2020
Nick Cave

De Australische singer-songwriter gaf twee concerten in dialoog met het publiek; twee uitzonderlijke avonden vol muziek en emotie.

06.02.2020
Iveta Apkalna

Een moment van genade met de Letse organiste, een van de meest getalenteerde instrumentalisten van haar generatie, als orgelpunt in het Bach Heritage festival.

29.02.2020
Zaiko Langa Langa

Het meest legendarische orkest van de Democratische Republiek Congo vierde uitbundig zijn 50ste verjaardag.

21.03-
07.06.2020
**Singing
Brussels**

Vier workshops met Paul Smith zorgden ondanks de lockdown voor een gezamenlijk zangfeest rond stem en connectie.

2.2. Tentoonstellingen

De gezondheidscontext is, proportioneel gezien, iets minder beperkend geweest voor het tentoonstellingsdepartement. Afgezien van twee volledige sluitingen konden de tentoonstellingen bijna normaal worden bezocht, op voorwaarde dat het publiek zich vooraf inschreef in tijdsblokken die het aantal gelijktijdige bezoekers beperkten.

In dit verband is het succes van de Keith Haring-tentoonstelling, die op 21 juli 2020 werd afgesloten en meer dan 110.000 bezoekers trok, bijzonder opmerkelijk.

6.12.2019–
21.07.2020
Keith Haring

De grote retrospectieve rond de legendarische Amerikaanse kunstenaar en activist was een artistiek en populair succes, en brak records met 110.000 bezoekers.

24.09.2020–
10.01.2021
Danser brut
et 13.10.2020–
17.01.2021
HOTEL
BEETHOVEN

Twee grote tentoonstellingen illustreerden ons seizoensthema 'Kunst en welzijn': *Danser brut*, rond de brute en intuïtieve kracht van de dans, en *HOTEL BEETHOVEN*, gewijd aan de beroemde, revolutionaire componist en de duurzame kracht van zijn werk en ideeën.

30.10.2020–
14.03.2021 Facing
Van Eyck. The
Miracle of Detail

Innovatieve digitale technologie en nieuw wetenschappelijk onderzoek door het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimoiun wierpen een nieuw licht op de schilderijen van Van Eyck en hun geheimen.

2.3. Cinema

Het afgelopen jaar is Bozar Cinema permanent toegankelijk gebleven voor zijn publiek door zich voortdurend aan te passen aan de geldende gezondheidsnormen.

De programmering vond dus zowel in de zaal plaats, hoofdzakelijk tijdens de eerste drie maanden van het jaar en in september en oktober, als online tijdens de perioden van lockdown (maart tot juni en november tot december).

Bozar Cinema profiteerde ook van het mooie weer aan het einde van de zomer om openluchtvoorstellingen aan te bieden in het kader van Bozar Open Air.

Er is gewerkt aan een programma rond het thema klimaat, het thema kunst en gezondheid, architectuur en het Kroatische en het Duitse voorzitterschap. Daarnaast was er ook een mooie samenwerking met Europalia Roemenië.

Het departement is ook een partnerschap aangegaan met het streamingplatform SOONER.

22-26.01.2020
FILM FESTIVAL
BRIDGES. East
of West Film
Days

Het festival rond films uit de oostelijke grensgebieden van Europa bracht tijdens de editie 2020 maar liefst 17 premières in aanwezigheid van de filmmakers.

02.02.2020
Woman
d'Anastasia
Mikova et Yann
Arthus-Bertrand

Een grootse première, in aanwezigheid van de regisseurs, voor een film die op ontroerende wijze de strijd documenteert van vrouwen uit de hele wereld voor hun rechten en identiteit.

05-14.09.2020
Bozar Open Air

De derde editie van het gemoedelijke festival in openlucht toonde 10 Belgische en internationale films – waaronder *Daens* en *Toto le héros* – tijdens de laatste zomerdagen.

2.4. Artistic Development

De afdeling Artistic Development omvat zowel de programmering van theater, dans, Art&Science LAB, literatuur en debatten (Agora) als multidisciplinaire en Europese projecten, zoals Bozar Open Air, de Leerstoel Mahmoud Darwish, het Afropolitan Forum en Festival en de coördinatie van de verschillende Europese projecten van *Art & Well-being*, *Smashing Wor(l)ds*, *Studiotopia*, *HerMAP*, en *Regional STARTS centres*. Alle programmering is doordacht in relatie tot de andere disciplines en thematische lijnen van het hele huis.

Het jaar 2020 werd gekenmerkt door een aanzienlijke vermindering van het aantal openbare evenementen binnenshuis om sanitaire redenen, en bijgevolg door een groter online aanbod.

2.4.1. Theater & Performance

Theater op de Middag nodigt gerenommeerde Vlaamse gezelschappen uit om klassieke teksten op te voeren, maar ook werken van minder bekende hedendaagse auteurs, met speciale aandacht voor actuele of belangrijke onderwerpen. De voorstellingen vinden op de middag plaats en trekken veel schoolgroepen en studenten aan.

De Franstalige tegenhanger *Les Midis du Théâtre* is aan zijn 10de seizoen toe. De nadruk ligt op jonge makers, de beste producties van vorige seizoenen worden nieuw leven ingeblazen, en er wordt speciale aandacht besteed aan onderwerpen die onze samenleving in vraag stellen.

Voor beide reeksen wordt na elke voorstelling een nabespreking georganiseerd, alsook een discussie met de auteurs en het publiek.

Op initiatief van Bozar nodigt de *Internationale Selectie - World on Stage* een aantal van de meest prominente internationale producties en enkele van de meest veelbelovende talenten uit naar Brussel. Vernieuwende regisseurs uit de theaterwereld presenteren hun teksten, of het nu gaat om creaties of bewerkingen van klassiekers, en vertellen over Europa en de wereld van vandaag.

Daarnaast zag 2020 een hele reeks live performances, art talks en installaties in het kader van de grote tentoonstellingen, zoals de artist talk met Bill T. Jones, choreograaf en vriend van Keith Haring.

2.4.2. Literatuur

Het Paleis voor Schone Kunsten is vandaag een prestigieuze plaats voor literaire ontmoetingen in Brussel. Naast zijn programma en de grote namen die er te gast zijn, neemt Bozar Literature ook deel aan literaire festivals zoals het Passa Porta Festival. De projecten van Bozar Literature worden ook geassocieerd met andere artistieke disciplines, zoals tentoonstellingen.

01.03.2020 Hommage Toni Morrison

Een dubbel eerbetoon aan de uitzonderlijke schrijfster en boegbeeld van de strijd tegen racisme, met een literaire ontmoeting én een screening van de documentaire *Toni Morrison: The pieces I am*.

2.4.3. Agora

Agora is sinds 2014 een volwaardige eenheid binnen Bozar. Deze afdeling heeft een openbaar platform gecreëerd voor debatten, discussies en bespiegelingen over kwesties op het kruispunt tussen kunst en samenleving. Als departement van een Europees kunsthuis heeft het de wil om gerenommeerde wetenschappers, filosofen, politici en kunstenaars in hun laboratoria, studiezalen, vergaderzalen en werkplaatsen voor het voetlicht te brengen en met hen in debat te treden met het maatschappelijk middenveld.

01.07- 02.09.2020 Repairing the Future

Het programma *Repairing the Future* is door de programmatoren van Literatuur en Agora speciaal ontworpen voor een online programmering, met gefilmde interviews met gerenommeerde filosofen, economen, schrijvers, architecten en andere denkers: o.a. Paolo Giordano, Thomas Piketty, Felwine Sarr, Valérie Trouet, Joseph E. Stiglitz en Rem Koolhaas gaven hun inspirerende visie op de wereld post-corona.

2.5. Bozar Lab

Het Bozar Lab werd in 2017 opgericht met een drievoudige doelstelling: 1. digitale creatie promoten via de creatieve industrieën (architectuur, cinema, fotografie, design, mode...) en het gebruik van digitale technologie promoten in de creatieve industrieën. 2. Experimentele samenwerkingen tussen kunstenaars en wetenschappers aan te moedigen, en 3. Kunst & wetenschap-sinterventies voor te stellen binnen de programmering van de verschillende artistieke afdelingen van Bozar. Thema's als intelligente steden, kunstmatige intelligentie, creatieve economieën of posthumanisme vormen de rode draad in de programmering van tentoonstellingen, conferenties en artist residencies.

Bozar Lab is een structurele partner van het Science Technology + ARTS (ST+ARTS) initiatief van de Europese Commissie (DG CONNECT). Het is ook een partner in het Studiotopia-project dat gefinancierd wordt door het Europese programma Creatief Europa (DG EAC).

12.09.2021
Genetic Biotech
through the
Eyes of Artists

De wetenschappelijke, ethische en maatschappelijke vraagstukken die worden opgeworpen door de meest recente technologische ontwikkelingen in de biologische laboratoria stonden centraal in dit prikkelend online-event met Kuang-Yi Ku en Sandra Lorenzi.

26.09–
25.10.2020
STARTS Prize
Exhibition 2020
Art et Science.
Speculeren over
de toekomst

De Starts Prize belooft elk jaar innovatieve projecten op het kruispunt tussen wetenschap, technologie en kunst. Deze editie toonde het werk van de laureaten Andrea Ling en Olga Kisseleva.

2.6. Afropolitan Forum & Festival

Net zoals het jaarlijkse Afropolitan festival in Bozar, wil het Afropolitan Forum project een platform zijn voor artistieke en culturele expressie, onderzoek en discussie van ideeën van Afropeanen in België en Europa. Op lange termijn kan Afropolitan Forum bijdragen tot de totstandkoming van nieuwe, meer inclusieve en duurzame relaties tussen deze partners en de Belgische culturele instellingen.

Het is het resultaat van een partnerschap tussen het AfricaMuseum en het Paleis voor Schone Kunsten in Brussel, gefinancierd door de Belgische Ontwikkelingssamenwerking, en zal over een periode van 5 jaar (2019–2023) plaatsvinden.

02.12.2020
When I Finally
Wake Up

Deze online performance, i.s.m. Espirito Mundo asbl, was het resultaat van een collaboratieve residentie die 5 kunstenaars uit diverse disciplines en met diverse achtergronden samenbracht.

2.7. Audience Engagement

Bozar is een open en inclusief cultuurhuis, waar mensen van verschillende leeftijden, achtergronden, talenten, vaardigheden en troeven elkaar ontmoeten. Bozar zet zich in om met verschillende middelen de ervaring van bezoekers te verbreden en te verdiepen. Het gaat onder meer om programma's, teksten in de zalen, bezoekersgidsen, ontmoetingen met kunstenaars, interviews en online-inhoud. De afdeling Publieksbetrokkenheid biedt ook ondersteuning aan een breed publiek van individuele bezoekers, groepen en verenigingen: rondleidingen, inleidingen en ontmoetingen. Een tweede belangrijk aspect van het werk van het team is gericht op specifieke doelgroepen: onderwijs, kinderen en gezinnen, specifieke projecten in het kader van de toegankelijkheid. Ten slotte ontwikkelt een derde pijler participatieve projecten.

2.7.1. Online

Tijdens en na de eerste lockdown van 2020 ontwikkelt de afdeling specifieke online activiteiten om de band met het publiek te herstellen.

Guides on Screen – Online rondleidingen

Bozar heeft een origineel alternatief bedacht voor rondleidingen via een online videoplatform. Onze gidsen laten jou en

je collega's, vrienden en familie de hoogtepunten van de Keith Haring-tentoonstelling zien. De gepersonaliseerde virtuele rondleiding kan, op momenten van fysieke afstand, de groepsgeest nieuw leven inblazen. Het is een creatief vraag-en-antwoordspel tussen de groep en de gids, waarbij gebruik wordt gemaakt van beeld- en videomateriaal, maar ook van beelden van de tentoonstelling. In 2020 vonden ongeveer 40 online bezoeken

plaats. Er werden ook bezoeken in gebarentaal georganiseerd.

Keith Haring Art Cards

Deze kaarten zijn ontworpen voor kinderen en bieden een reeks activiteiten waarmee zij de esthetiek en het sociale engagement van de kunstenaar kunnen ontdekken.

Singing Brussels

Oorspronkelijk is het project bedoeld om professionele en amateur-ensembles samen te brengen, die allen dezelfde wens delen om met één stem te zingen. Aanvankelijk waren er vier workshops met Paul Smith gepland in maart, april en mei ter voorbereiding van het grote slotconcert van het festival op 7 juni. Deze zangsessies met Paul Smith vonden online plaats. De eerste, op 21 maart, bracht meer dan 90.000 toeschouwers uit vele verschillende landen samen. De Singing Brussels Celebration Day op 7 juni was een groot feest van het zingen, dankzij de proactieve deelname

van vele partners, die het initiatief steunden en promoten. Om 20.05 uur hebben alle nationale radiozenders en de MIVB, in samenwerking met alle Belgische openbare radiozenders (VRT, RTBF en BRF) en onder het beschermheerschap van de Europese commissaris voor Cultuur, Mariya Gabriel, het lied *Here comes the sun* van The Beatles uitgezonden om ons publiek een moment van delen te gunnen terwijl ze zelf aan het filmen waren. Wij hebben meer dan 160 video's verzameld uit België, Portugal, Spanje, Griekenland, Italië, Frankrijk, Monaco, Duitsland, het Verenigd Koninkrijk, Ierland, Denemarken, Mexico, Canada en de VS.

Cantania

Cantania is het zangproject voor jonge Brusselse studenten en hun leerkrachten. Samen werken ze het hele jaar door aan een cantate die ze het publiek (families en vrienden) mogen voorstellen in de Henry Le Boeufzaal, begeleid door professionele solisten en muzikanten van het Belgian National Orchestra. Oorspronkelijk zouden

de generale repetities en het slotconcert op 7 juni 2020 in Bozar plaatsvinden met de 600 leerlingen en hun leerkrachten. Er werden digitale bijeenkomsten georganiseerd om contact te houden met de docenten en er werden video's van oefeningen van onze muziekpedagoog gemaakt om via de docenten met de leerlingen te worden gedeeld.

Winterreise

Het Belgian National Orchestra en Bozar vermaakten de kinderen met een sprankelende animatiefilm van de internationaal bekende illustrator en animator Grégoire Pont. Uitgangspunt was het vervolg *Ma mère l'Oye* van de Franse componist Maurice Ravel. Dit meerdelige muziekstuk is gebaseerd op de sprookjes van Moeder de Gans en geeft stem aan verhalen als Doornroosje, Klein Duimpje en Belle en het Beest. Vijf instrumentalistinnen van het Belgian National Orchestra brachten een bewerking van deze betoverende muziek, bijgestaan door de charismatische pianiste en Koningin Elisabeth-laureate Eliane Rodrigues. Naast de link naar de film van het concert, ontvingen de leerkrachten ook een inspirerende e-mail om hun leerlingen op deze ervaring voor te bereiden. Het concert werd ook uitgezonden voor gezinnen op 20.12.2020 tijdens het Keep Music A-Live Festival van

Bozar Music. Zo'n 500 klassen reserveerden hun plaatsen voor de voorstelling, en deze ervaring leerde ons dat het online openstellen van het concert het mogelijk maakt een breder publiek te bereiken dat anders niet naar Bozar zou komen.

2.7.2. Bozar werkt aan een Safeguarding Policy

In de safeguarding policy van Bozar wordt uiteengezet hoe Bozar zorg draagt voor het welzijn van mensen die deelnemen aan activiteiten die door of in partnerschap met Bozar worden georganiseerd.

Dit beleid omvat richtlijnen en procedures om :

- de veiligheid waarborgen van kinderen en volwassenen die met Bozar in contact komen, alsook die van onze medewerkers, vrijwilligers, stagiaires en alle andere partijen waarmee Bozar een contractuele relatie heeft.
- de hoogste normen van professionalisme en praktijk helpen te handhaven.

Hoewel de safeguarding policy van Bozar iedereen aangaat, erkennen wij dat de kinderen en kwetsbare volwassenen waarmee Bozar in contact komt, tot de meest kwetsbare groep behoren. Bij Bozar leggen wij de nadruk op onze verantwoorde-

lijkheid naar hen toe, waarbij wij ervoor zorgen dat rekening wordt gehouden met iedereen die met ons in contact komt of bij Bozar werkt. Kinderen en kwetsbare volwassenen kunnen op verschillende manieren in contact komen met Bozar: als bezoeker van onze tentoonstellingen, concerten, evenementen en/of ateliers die door/binnen/buiten Bozar worden georganiseerd; of door in te loggen op onze website.

Preventie van grensoverschrijdend gedrag

Het is de verantwoordelijkheid van organisaties om ervoor te zorgen dat kwetsbare kinderen en volwassenen veilig zijn in hun omgeving. Dit betekent dat er moet gezorgd worden voor de fysieke en psychologische integriteit van kinderen en kwetsbare volwassenen, een omgeving die hen beschermt, en dat er acties moeten worden ondernomen om hun veiligheid en welzijn te waarborgen.

2.7.3. Bozar werft een Inclusion Advisor aan

De afgelopen jaren is Bozar begonnen met een belangrijk proces om diversiteit en inclusie te integreren in de programmering en publieke activiteiten van de culturele instelling. Om dit engagement

kracht bij te zetten, heeft Bozar een Inclusion Advisor aangeworven: een primeur in de Belgische culturele sector. Bozar richt zich daarbij op belangrijke en duurzame strategieën voor meer diversiteit en sociale integratie op alle niveaus en in alle diensten van Bozar. In dit veranderingsproces wordt Bozar gesteund door een aantal partners, waaronder Actiris (dienst diversiteit), Bruxeo (project So-Diversity), de Brusselse Musea (project Open Musea), Unia en diverse culturele en filantropische instellingen in Brussel en in het buitenland die hun ervaringen en best practices delen.

3. Communicatie & Marketing

 161 945
followers

 85 520
followers

 38 558
followers

 16 065
followers

Trends en nieuws

In 2020 zijn verdere stappen ondernomen in de digitalisering en in de overgang van een productgerichte naar een publieksgerichte strategie. Vanaf maart 2020 zijn de verschillende disciplines van Bozar gemobiliseerd om een breder aanbod van digitale evenementen te creëren als compensatie van het traditionele aanbod. Als gevolg van de COVID-beperkingen is de interactie van Bozar met verschillende doelgroepen op sociale media versterkt.

De Bozar-applicatie, die een lokalisatietool voor het gebouw, een kalender, een brochure voor de evenementen en een complete audiogids voor tentoonstellingen omvat, kan nu gratis worden gedownload. Er zijn nieuwe skills ontwikkeld bij het productie- en communicatiepersoneel om de interactiviteit met ons publiek tijdens deze online-evenementen te versterken. Vanaf mei 2020 is Bozar begonnen met het aanbieden van online evenementen voor alle disciplines.

Begin juli 2020 heeft de afdeling Communicatie

& Marketing het initiatief genomen om in samenwerking met de artistieke en operationele afdelingen te beginnen met een roadmap en een grondige analyse van de communicatie- en marketingmiddelen voor de overgang naar digitale alternatieven. Deze omschakeling naar het digitale is ook aan de gang voor de ticketverkoop.

Momenteel is de reorganisatie van deze dienst, in de richting van digitalisering, bezig. De nieuwe website met een consumentgerichte en publieksgerichte inhoud werd gelanceerd

in mei 2021. Sinds september 2020 worden wij bijgestaan door een integratieadviseur om ons publiek te verbreden en onze "tone of voice" daaraan aan te passen.

Social Media

Bozar is aanwezig op Facebook, Instagram, Twitter, YouTube en LinkedIn. Begin 2020 zagen we een aanzienlijke toename van de wisselwerking op deze sociale netwerken. Het digitale team is versterkt door de verlenging van de contracten van drie communicatie- en marketingofficers die gespecialiseerd zijn in het digitale en corporate domein. De andere werknemers hebben gespecialiseerde opleidingen gevolgd om zich beter aan de nieuwe instrumenten aan te passen.

Artistieke samenwerking

In 2020 is de digitale promotie van tentoonstellingen en evenementen een prioriteit geworden. Het doel was om de betrokkenheid van ons publiek te vergroten met artistiek interessante en stimulerende inhoud. Dankzij deze acties hebben wij de banden met ons publiek kunnen aanhalen en kunnen wij ondanks de gezondheidsbeperkingen voortdurend in contact blijven met onze klanten. Het digitale artistieke aanbod wordt gezien als een aanvulling op het traditionele face-to-face aanbod aan het publiek en zal dienen om de

verkoop van tickets voor evenementen aan Bozar na de Covid-periode te versterken. Samenwerking met andere partners opent interessante marketingperspectieven voor de toekomst.

Pers

Het jaar 2020 was een druk jaar voor de persdienst die, dankzij haar vaardigheden in crisiscommunicatie, een antwoord kon bieden op de talrijke vragen van de nationale en internationale pers over de digitale programmering van Bozar, maar ook op vragen over de interne organisatie.

De pers heeft zich moeten aanpassen aan nieuwe manieren om persconferenties te organiseren en contact te onderhouden met journalisten. De efficiëntie is bijna verdubbeld wat het aantal uitgenodigde journalisten betreft.

4. Partnerschappen & Filantropie

Onze activiteiten zijn georganiseerd rond drie pijlers

Ondanks het feit dat veel activiteiten in 2020 niet georganiseerd konden worden (Covid-19 pandemie), toonden onze mecenasen en partners zich zeer solidair met het Paleis voor Schone Kunsten. Bozar heeft een uitgebreide campagne op touw gezet om hen te bedanken. In totaal kunnen wij, dankzij de steun van onze mecenasen en partners, meer dan 10% van de financiële behoeften van het Paleis voor Schone Kunsten dekken.

Maecenas Relations

De pijler van de Bozar Patrons, Bozar Circle en Junior Circle verenigt personen die hun steun willen betuigen aan het Paleis voor Schone Kunsten door bij te dragen aan ons artistiek project. Hun jaarlijkse financiële steun is vooral bestemd voor uitzonderlijke en internationale programmering, educatie en de ontwikkeling van jong talent. Hun bijdrage maakt het hen mogelijk onze activiteiten bij te wonen en opent de deuren naar vele andere voordelen, waaronder: het jaarlijkse Gala, uitstappen en privéontdekkingen binnen en buiten onze muren. De steun van onze mecenasen was van cruciaal belang tijdens de Covid-19 pandemie.

Foundations Relations

De tweede pijler vertegenwoordigt de relaties met de filantropische sector. Op basis van een afstemming van missie en waarden en het streven naar maatschappelijke impact, worden verschillende projecten ondersteund door nationale en internationale stichtingen. Het erfgoed Victor Horta en het artistieke en educatieve platform van Bozar moedigen deze sector aan om projecten te steunen en evenementen te organiseren in het Paleis voor Schone Kunsten, waarbij cultuur een katalysator is voor integratie, dialoog en sociale cohesie. Het hoofddoel is een positieve impact te hebben op het publiek, individuen te inspireren en positieve verandering te stimuleren. De filantropische sector was een belangrijke bondgenoot tijdens de gezondheidscrisis.

Corporate Development

Onze derde pijler is in de eerste plaats georganiseerd rond lange termijn partnerschappen van bedrijven en thematische partnerschappen. Wij stellen met voldoening vast dat er een steeds betere overeenstemming wordt gezocht tussen de waarden die door onze partnerbedrijven worden verdedigd en de artistieke initiatieven die zij ondersteunen. Een ander deel van onze inkomsten komt uit de verhuur van receptieruimten en 'corporate hospitality' bij een reeks artistieke producties. Het is duidelijk dat het resultaat van deze derde pijler sterk is beïnvloed door de gezondheidscrisis. Wij zijn des te dankbaarder voor de voortdurende steun van onze structurele en bevoorrechte partners.

5. Institutionele relaties

Het departement heeft zich toegelegd op de communicatie met de overheden in België en Europa om zijn belangrijkste opdrachten uit te voeren:

- De bestaande overheidssubsidies te handhaven en de artistieke diensten te steunen bij het uitstellen en online brengen van evenementen, zodat de geplande projecten, opgenomen in de begroting van 2020, kunnen worden uitgevoerd;
- te streven naar verdere overheidssteun om enerzijds de verliezen en de extra kosten ten gevolge van de COVID-19 crisis te dekken en anderzijds

toekomstige artistieke projecten en kansen voor kunstenaars en cultuurwerkers te ontwikkelen;

- steun te bieden aan kunst en cultuur en Bozar te positioneren in het debat over de rol van kunst en cultuur in de post-Covid samenleving alsook de vraag met betrekking tot het financiële kader dat werd ontwikkeld om organisaties en instellingen van kunstenaars en culturele werkers, die getroffen zijn door de Covidcrisis, te ondersteunen.

Het succes van onze instelling is nauw verbonden met de duurzaamheid van de culturele sector in zijn

geheel. Daarom vonden wij dat het onze verantwoordelijkheid was om als grote culturele instelling ons netwerk te gebruiken om te pleiten voor duurzame maatregelen voor de hele culturele sector in België en Europa. Op Belgisch niveau heeft Bozar een actieve rol gespeeld in netwerken zoals OkO (Overleg Kunstenorganisaties) en BKO (Brussels Kunstenoverleg) en was lid van de adviesgroep voor het post-Covid actieplan onder leiding van Visit Brussels. Door de publicatie van verschillende opinieartikels in Belgische kranten heeft onze directeur-generaal ook zijn stem gebruikt om mensen bewust te maken van de zorgwekkende

positie van kunstenaars tijdens deze crisis, en van hun belang voor het welzijn van het publiek.

Op Europees niveau hebben wij de acties van verschillende Europese netwerken ondersteund en gedeeld met de Belgische autoriteiten en met ons netwerk van partners. Er was de PEARLE (Live Performance Europe) oproep tot actie met voorstellen voor specifieke maatregelen voor de Europese instellingen en de Europese regeringen voor een alomvattende Europese aanpak ter bescherming en ondersteuning van culturele operatoren in heel Europa. Samen met het ECHO-netwerk hebben wij deelgenomen

aan een gezamenlijke oproep tot actie tijdens de Europese Raad om de Europese concertzalen weer operationeel te maken in een COVID-context. Ook hebben wij de oproep van Culture Action Europe tot een herstelbegroting voor culturele organisaties gesteund en verspreid.

EU projecten

Wat de samenwerking met EU-programma's betreft, is de Covid-periode vruchtbaar gebleken met drie nieuwe projecten die door Bozar en zijn partners zijn ingediend en door de Europese Commissie zijn goedgekeurd. In de komende jaren zullen al deze projecten Bozar

helpen om vroegere en toekomstige interculturele denkbeelden over de Arabische wereld te verkennen en nieuwe manieren te zoeken om inclusieve vocabulaires te benaderen als het gaat om kwesties van diversiteit. Met de projecten "Alexandria: (re) constructing common urban imaginaries", "LEILA - Arabic Literature in European Languages" en "Smashing Wor(l)ds: re/imagining and re/constructing inclusive vocabularies", blijft Bozar zijn lijst van ongeveer 15 meerjarige samenwerkingsprojecten uitbreiden die over het hele continent en natuurlijk binnen het Paleis voor Schone Kunsten plaatsvinden.

Om zijn multilaterale aanpak verder te versterken en zijn artistieke programma voor de komende jaren te verrijken, is het institutionele team, in samenwerking met de andere diensten, tijdens de Covid-periode doorgegaan met het ontwikkelen en indienen van verdere voorstellen bij de EU en andere Europese organisaties. Deze projecten illustreren de ambitie van Bozar om meerdere artistieke verhalen en maatschappelijke uitdagingen aan te pakken, van "Cultural Greenways", een Erasmus-project ter ondersteuning van duurzamere benaderingen in de culturele sector, tot "Reinvent Curiosity",

een project om virtuele realiteit te ontwikkelen binnen Bozar en op het hele continent, of "Go Active for Europe", een voorstel aan Erasmus om burgers en kunstenaars te activeren via Michelangelo Pistoletto's concept van "demopraxia". Andere voorstellen die tot september 2020 aan de EU zijn gedaan, zijn onder meer de oprichting van een pan-Europees theaterplatform met de Westelijke Balkan in het kader van Creatief Europa, of een ambitieus voorstel dat samen met het Goethe-instituut is gedaan om een artistieke en inclusieve agenda op te stellen in het kader van de politieke top tussen de EU en de Liga van Arabische Staten in 2022.

6. Safety & IT : reacties op de gezondheids- crisis

COVID Comité

Vanaf de week van 06.04.2020 werd een 'Permanent Covid Comité' opgericht, om te werken aan de protocollen die moeten worden opgesteld om de activiteiten van Bozar te kunnen uitvoeren rekening houdend met de sanitaire regels. Er is veel werk verricht om de veiligheid van het personeel en het publiek te waarborgen.

Het Permanent Covid Comité ziet erop toe dat deze procedures door de diensten correct worden toegepast en nageleefd.

Alle vragen van de diensten in verband met Covid-19 kunnen worden doorgegeven aan het Permanent Covid Comité, dat ze elke week verzamelt, elk van hen behandelt en beslissingen neemt om de goede operationele werking van Bozar te verzekeren in het licht van deze gezondheids-crisis.

Tegelijkertijd informeert het Permanent Covid Comité zich regelmatig (regeringsmaatregelen, pers, enz.) en communiceert het comité met andere culturele instellingen in binnen- en buitenland, om de impact van deze situatie zo goed mogelijk te kunnen inschatten en optimaal te kunnen reageren op problemen die zich zouden voordoen.

Het Permanent Comité heeft ernaar gestreefd de verschillende diensten van Bozar te betrekken bij de transversale operationele vergaderingen, waarvan een groot aantal bijna uitsluitend aan COVID-kwesties was gewijd: werkhervatting van het personeel van Bozar, heropening voor het publiek, algemene, specifieke en afwijkende protocollen, herdefiniëring, heropening, enz. Bovendien is het maatschappelijk overleg over COVID-kwesties

bijzonder levendig geweest en heeft het de harmonieuze toepassing van de door het Bozar vastgestelde protocollen kunnen waarborgen.

IT

Zoals overal ter wereld was de verplichte lockdown eerder een gelegenheid voor alle werknemers van het Paleis om te experimenteren met telewerken en met de videoconferentiesoftware. Dit werd ervoor niet intens gebruikt.

De IT afdeling kon onze collega's dan ook zonder al te veel problemen helpen bij het gebruik ervan. Noodzaak werd al snel de norm en een echte sprong voorwaarts werd gemaakt in het gebruik van Bozar's Cloud Services. Zelfs de IT-aanval op het Paleis begin mei is bijna onopgemerkt gebleven, aangezien veel van

onze collega's nog thuis werkten. Dankzij ons back-upbeleid was het overgrote deel van onze servers binnen enkele dagen weer operationeel en werd uiteindelijk de IT-beveiliging versterkt.

Dankzij de investeringen die BELIRIS de laatste jaren heeft gedaan op vlak van digitalisering, zijn er online concerten uitgezonden op sociale netwerken zoals YouTube & Facebook. De periode van verplichte sluiting heeft echter ook duidelijk gemaakt dat 'digitaal' worden, audiovisuele producties organiseren om ze online uit te zenden, een taak op zich is: audiovisuele live-evenementen organiseren is niet hetzelfde als een live-concert organiseren in de concertzaal van Henry Le Bœuf. De beroepen van geluidstechnici, cameramannen, regisseurs en muzikadviseurs zijn van de ene dag op de andere belangrijker geworden.

7. Personeels- zaken

Op 31 december 2020 telde het PSK in totaal 267 werknemers, van wie 227 voltijds en 40 deeltijds. Deze werknemers vertegenwoordigen 254,15 VTE's. Dit is een daling ten opzichte van 2019. Deze daling is te verklaren door de context van de Covid-pandemie, die het niet mogelijk maakt live-optredens voor het publiek te organiseren,

met als gevolg dat vele hosts die verantwoordelijk zijn voor de ontvangst van het publiek, hun contracten voor bepaalde tijd niet hebben verlengd. Wat het vaste personeel betreft, werden 23 nieuwe werknemers aangeworven, waarvan 10 in vaste dienst. Dit zijn ofwel bestaande functies ofwel nieuwe functies in het kader van de sociale dialoog.

Bovendien hebben in 2020 8 mensen besloten het Paleis te verlaten, en hebben we 11 mensen moeten ontslaan. De meeste van deze ontslagen waren het gevolg van herstructureeringen in verband met de Covid-crisis.

8. Lezen, drinken en eten: de concessies van het Paleis voor Schone Kunsten

Het Paleis voor Schone Kunsten biedt zijn bezoekers ook drie aanvullende diensten: een boekhandel en twee HORECA-etablisseminten: één die lichte maaltijden aanbiedt met een gevarieerde kaart van dranken en gerechten, enerzijds, en een gastronomisch restaurant (één Michelinster sinds 2017), anderzijds.

Ondanks de gezondheidscrisis kon de **Bozar Bookshop** het grootste deel van 2020 openblijven, waardoor de financiële verliezen beperkt konden worden.

Jammer genoeg kon **Café Victor** in 2020 slechts een paar keer kort open zijn. Wij kijken dus ook sterk uit naar de heropening van de horeca.

In 2018 verhoogde **Bozar Restaurant**, geleid door chef-kok Karen Torosyan, zijn rating in de Gault & Millau-gids naar 16,5/20, waardoor het tot de top 10 beste restaurants van België behoort. De financiële resultaten van de laatste jaren zijn een felicitatie voor het dynamisme van het team van Bozar Restaurant, dat een essentieel onderdeel is geworden van de Brusselse gastronomie. Ondanks de gezondheidssituatie in 2020 heeft onze chef-kok met ster een kwaliteitsvolle afhaaldienst aangeboden tijdens de periodes waarin de sector gesloten is, tot algemene tevredenheid van iedereen.

9. Financiën

Om zijn artistieke missie te volbrengen ontvangt Bozar een federale dotatie, aangevuld met een ondersteuning vanuit de Nationale Loterij. Deze middelen dekken een deel van de operationele kosten. Voor de financiering van de artistieke projecten en het overbruggen van de overblijvende operationele kosten is Bozar aangewezen op andere inkomsten, o.a. via projectsubsidies, partnerschappen en filantropie.

Het financiële model van het Paleis voor Schone Kunsten toonde zich in de afgelopen jaren succesvol door zelf in te staan voor bijkomende financiële middelen om het artistieke programma te bekostigen en deze middelen terug in de economie te injecteren. Om dit model in stand te houden dient het Paleis voor Schone Kunsten evenwel operationeel te blijven. Het spreekt dan ook voor zich dat de huidige COVID-19 context ons financiële evenwicht grondig heeft verstoord. Het onderbreken van

onze activiteiten, zowel artistiek als commercieel, en de slechts graduele heropstart met grote onzekerheid heeft bijgedragen tot een sterke inkrimping van budgettaire vooruitzichten voor 2020.

Door een intens contact te onderhouden met onze publieke en private partners alsook onze mecenasen is het Paleis voor Schone Kunsten erin geslaagd om een groot deel van de toegekende middelen te consolideren in 2020. Om het gebrek aan live

activiteiten en traditionele returns zoals visibiliteit voor de partners te compenseren, ging Bozar creatief aan de slag met nieuwe digitale formats zoals Bozar at Home en online bezoeken van de tentoonstellingen. Daarnaast werd een Bach concert georganiseerd voor onze voornaamste partners en mecenasen en werd een uitgebreide Thank You campagne op poten gezet die zowel online als ter plaatse een grote visibiliteit gaf aan onze partners en mecenasen.

Jaarrekening per 31 december 2020

62 audiovisuele producties sinds maart

18 653 likes, shares en reacties op de Facebook pagina's van Bozar

Een gemiddelde reach van **20 000** personen per uitzending

138 crossposts met meer dan 61 partners (Le Soir, Visit Brussels, Outhere Music, Nuits Sonores, Knack, Jazz Brussels, Aka Moon, enz.)

11 663 bezoekers bij expo's in 3D

De u voorgelegde rekeningen, met een balanstotaal van EUR 63.012 k, sluiten af met een verlies van EUR 979 k. Dit resultaat is het gevolg van een jaar dat werd gekenmerkt door een gezondheids crisis van ongeken de omvang en de gevolgen daarvan voor de culturele sector in het algemeen en het Paleis voor Schone Kunsten in het bijzonder.

De opeenvolging van perioden van totale sluiting en gedeeltelijke hervatting van de activiteit had ingrijpende gevolgen voor de rekeningen van de onderneming. Ondanks een specifieke subsidie van de overheid van EUR 1.500 k als coronaprovisie en ondanks aanvullende steun van de Nationale Loterij, was de onderneming niet in staat te voldoen aan de verplichting om het begrotingsevenwicht te respecteren die haar was opgelegd overeenkomstig artikel 42 van haar beheerscontract. Dientengevolge heeft zij op 24 december 2020 een verzoek tot afwijking van het evenwicht 2020 bij haar Voogdij ingediend. Mevrouw De Bleeker, staatssecretaris voor Begroting, heeft op 15 maart 2021 akte hiervan genomen.

Belangrijkste wijzigingen in de balans

ACTIVA	in K EUR	boekjaar	vorig boekjaar	delta
VASTE ACTIVA		39.375,09	39.904,08	-528,99
	Materiële vaste activa	39.369,91	39.898,90	-528,99
	Terreinen en gebouwen	30.000,00	30.000,00	0,00
	Installaties, machines en uitrusting	1.633,22	1.829,00	-195,78
	Meubilair en rollend materieel	2.241,88	2.211,36	30,51
	Overige materiële vaste activa	4.166,21	4.815,21	-649,01
	Activa in aanbouw en vooruitbetalingen	1.328,61	1.043,32	285,28
	Financiële activa	5,18	5,18	0,00
VLOTTENDE ACTIVA		23.637,29	20.866,44	2.770,85
	Vorderingen op ten hoogste één jaar	18.425,79	14.286,35	4.139,44
	Handelsvorderingen	1.405,75	2.591,53	-1.185,78
	Overige vorderingen	17.020,04	11.694,82	5.325,22
	Beschikbare waarden	4.858,62	5.999,63	-1.141,01
	Overlopende rekeningen	352,87	580,45	-227,58
TOTAAL ACTIVA		63.012,37	60.770,51	2.241,86

- De post "Materiële vaste activa" daalde met EUR 529 k, van EUR 39.899 k tot EUR 39.370 k. Deze daling is te verklaren door de afschrijvingen die in 2020 zijn geboekt en niet door nieuwe aankopen werden gecompenseerd.
- De "Vorderingen op ten hoogste één jaar - Andere vorderingen" stegen van EUR 14.286 k tot EUR 18.426 k ten gevolge van de toekenning van subsidies door Beliris, voornamelijk met betrekking tot de inrichting van de M-zaal en de studio (EUR 1.350 k), het InBetween-Space-project (EUR 2.500 k), de digitale signalisatie (EUR 600 k), de energieboekhouding (EUR 450 k) en het synergieproject voor het gebouw 1930 (EUR 300 k).
- De daling van de kaspositie (Liquide middelen) van EUR 6.000k eind 2019 naar EUR 4.859k eind 2020 is één van de zichtbare gevolgen van de COVID-crisis die Bozar en de culturele sector in het bijzonder in 2020 heeft getroffen. De onmogelijkheid om bepaalde activiteiten te organiseren heeft geleid tot een sterke daling van de inkomsten, die niet is kunnen gecompenseerd worden door een daling van de uitgaven van dezelfde grootte, hetgeen tot uiting komt in het kasstroomoverzicht.
- Ten gevolge van de maatregelen die genomen werden door het Algemeen Bestuur vande Thesaurie voor de consolidering van de financiële activa van de openbare besturen wordt de thesaurie beheerd en bewaard op rekeningen bij bpost, met uitzondering van één rekening die het voorwerp uitmaakte van een nieuwe derogatie verkregen van de Minister van Financiën in 2019. Deze rekening, met een zeer beperkt bedrag, werd niet ieder kwartaal geconsolideerd op een rekening bij bpost.

PASSIVA	in K EUR	boekjaar	vorig boekjaar	delta
EIGEN VERMOGEN		47.274,59	42.777,74	4.496,86
	Kapitaal	28.000,00	28.000,00	0,00
	Uitgiftepremie	297,81	297,81	0,00
	Herwaarderingsmeerwaarden	384,53	384,53	0,00
	Reserves	0,00	0,00	0
	Overgedragen winst (verlies)	-1.173,27	-194,32	-978,95
	Kapitaalsubsidies	19.765,52	14.289,71	5.475,81
VOORZIENINGEN EN UITGESTELDE BELASTINGEN		1.168,58	850,95	317,63
	Voorzieningen voor risico's en kosten	1.168,58	850,95	317,63
	Uitgestelde belastingen	0,00	0,00	0,00
SCHULDEN		12.656,98	13.391,82	-734,84
	Schulden op meer dan één jaar	4.000,00	4.000,00	0,00
	Schulden op ten hoogste één jaar	8.656,98	9.391,82	-734,84
	Handelsschulden	2.990,94	4.742,07	-1.751,13
	Ontvangen voorschotten op bestellingen	1.014,99	148,50	866,49
	Belastingen en socialezekerheidsbijdragen	4.651,05	4.501,25	149,80
REGULARISATIEREKENINGEN		1.912,22	3.750,01	-1.837,79
TOTAAL PASSIVA		63.012,37	60.770,51	2.241,86

- Het "eigen vermogen" steeg met EUR 4.497 k tot EUR 47.275 k. Deze stijging is het gevolg van de toekenning van kapitaalsubsidies door Beliris. Deze subsidies zijn hierboven reeds toegelicht in de rubriek "Vorderingen op ten hoogste één jaar".
- Het overgedragen verlies steeg met EUR 979 k tot EUR 1.173 k.
- Bij de afsluiting van het boekjaar 2014 heeft het Paleis voor Schone Kunsten een voorziening aangelegd die gekoppeld is aan het financiële resultaat van de sector van de tentoonstellingen, bedoeld om het financiële risico van toekomstige tentoonstellingen te dekken, in het kader van de verplichting die aan het Paleis voor Schone Kunsten wordt opgelegd om elk jaar een financieel evenwicht te bereiken. Een maximumbedrag gelijk aan het verschil tussen het oorspronkelijk begrote resultaat en het werkelijke resultaat zal worden onttrokken (gebruikt). Het jaarlijks bedrag van de dotatie of de onttrekking wordt in eerste instantie bepaald door het beheerscomité, overeenkomstig de mogelijkheden van de NV Paleis voor Schone Kunsten. De Raad van Bestuur (op aanbeveling van zijn Auditcomité) onderzoekt dit punt vervolgens bij de opmaak van de jaarrekening die aan de Algemene Vergadering wordt voorgelegd. Voor het jaar 2020 waren de inkomsten uit de tentoonstellingen hoger dan begroot, met name dankzij het grote succes van de tentoonstelling *Keith Haring*, die meer dan 110.000 bezoekers heeft ontvangen. Besloten werd het bedrag van de voorziening voor tentoonstellingen te handhaven op EUR 750 k ter dekking van het risico van onvoldoende bezoekers in 2021, met name in verband met de voortzetting van de ongunstige gezondheidssituatie.
- De voorziening voor risico's en kosten werd in 2020 verder verhoogd tot EUR 1.169 k. Op verzoek van het Directiecomité heeft de Raad van Bestuur besloten de voorziening voor overige risico's en kosten te verhogen van EUR 50 k tot EUR 400 k om risico's te dekken die verband houden met sociale en fiscale aspecten (lopende audit).
- De "Financiële schulden" bestaan uit een lening van EUR 4.500 k van het FPIM, die in 2008 en 2016 in verschillende tranches werd verstrekt en waarvan de opnames in totaal EUR 4.000 k bedroegen.
- "Schulden op ten hoogste één jaar" daalden met EUR 735k op jaarbasis tot EUR 8.657k. Deze daling maskeert een afwijkende evolutie van de "Handelsschulden" die tussen 2019 en 2020 dalen met EUR 1.751 k, deels gecompenseerd door de "Ontvangen vooruitbetalingen op bestellingen" die stijgen met EUR 866k. Beide evoluties houden verband met de gezondheidscrisis die heeft geleid tot de annulering van sommige evenementen (vandaar de daling van de te betalen facturen) of het uitstel ervan (omzetting van tickets in vouchers en andere tegoedbonnen voor toekomstige activiteiten).

Resultatenrekening

Het Paleis voor Schone Kunsten wordt slechts voor 48% van zijn inkomsten gefinancierd door de federale subsidie¹ die in 2019 ongeveer EUR 15,5 miljoen bedroeg, op een totale begroting van EUR 32,6 miljoen.

Deze structurele opbrengsten dekken dus niet alle terugkerende exploitatiekosten² van de instelling, die in 2019 ongeveer 67% van de totale inkomsten of 19,9 miljoen euro uitmaken.

Het bedrijfsmodel van Bozar is dus een model dat werkt op voorwaarde dat het voldoende activiteit kan genereren. Aangezien de structurele inkomsten (federale subsidie en nationale loterij) lager zijn dan de exploitatiekosten, moeten er activiteiten worden ontplooid om het verschil te compenseren. Deze activiteit genereert inkomsten in de vorm van kassa's, productie-subsidies, zalenverhuur, maar ook sponsoring en mecenaat.

De Covid-19 context gaf aanleiding tot het verder uit balans brengen van dit model. De sluiting van de instelling tot tweemaal toe gedurende verschillende maanden van het jaar heeft de financiën van het bedrijf ernstig geschaad.

Deze verslechtering wordt veroorzaakt door een verhoudingsgewijs grotere daling van de opbrengsten dan de daling van de kosten.

	k EUR			
RESULTATENREKENING	boekjaar	vorig boekjaar	delta	%
Verkoop en diensten	28.404,68	31.700,73	-3.296,05	-10%
Omzet	4.307,60	7.750,59	-3.442,99	-44%
Andere bedrijfsopbrengsten	24.051,88	23.855,26	196,62	1%
Niet-recurrente bedrijfsopbrengsten	45,19	94,87	-49,68	-52%
Kosten van verkoop en diensten	29.907,88	32.296,43	-2.388,55	-7%
Aankoop en goederen	8.745,21	12.806,84	-4.061,63	-32%
Diverse diensten en goederen	2.700,03	2.667,63	32,40	1%
Bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen	16.175,66	15.002,98	1.172,68	8%
Afschrijvingen en waardeverminderingen op oprichtingskosten	1.669,42	1.655,65	13,77	1%
Waardeverminderingen	-5,89	101,60	-107,48	-106%
Voorzieningen voor risico's en kosten	317,63	43,28	274,36	634%
Andere bedrijfskosten	256,10	0,47	255,63	54377%
Niet-recurrente bedrijfskosten	49,71	17,98	31,73	176%
Bedrijfsopbrengsten (verlies)	-1.503,20	-595,70	-907,50	152%
Financiële opbrengsten	835,98	861,39	-25,41	-3%
Financiële kosten	233,30	232,00	1,30	1%
Winst (verlies) van het boekjaar vóór belasting	-900,53	33,68	-934,21	-2774%
Belastingen	78,42	69,34	9,08	13%
Winst (Verlies) van het jaar	-978,95	-35,66	-943,29	2645%

¹ Federale subsidies + subsidies van de nationale loterij

² Exploitatiekosten = exploitatie van gebouwen, huur kantoor, administratie, personeelskosten

- De verkopen en diensten daalden van het ene op het andere jaar met EUR 3.296 k (-10%) tot EUR 28.405 k, hetgeen de zware inkomstenderving weerspiegelt die het gevolg is van de sluiting gedurende verschillende periodes in 2020 en de verminderde activiteiten. De daling van de inkomsten was voornamelijk te wijten aan de daling van de inkomsten uit directe ticketverkoop, veroorzaakt door de annulering van evenementen (EUR -1.568k of -29%), de annulering van zaalverhuur (EUR -1.193k of -76%), de lockdowns in het voorjaar en het najaar en de verminderde activiteit in september en oktober in zalen met een lagere bezettingsgraad. Sponsors bezuinigden ook op hun communicatiekosten (EUR -1.399k of -29%), wat voor sommige van hen reden was om hun samenwerking met Bozar te beëindigen.

In deze moeilijke context heeft Bozar, dat geen beroep heeft gedaan op economische werkloosheid, kunnen genieten van uitzonderlijke steun ten belope van EUR 1 500 K in de vorm van de tussenkomst van de interdepartementale provisie Corona³. Het bedrijf kon ook rekenen op de verhoogde steun van de Nationale Loterij, die het EUR 197k aan extra financiering toekende.

- Aan de uitgavenzijde daalden de "kosten van verkoop en diensten" slechts met EUR 2.389k (-7%) tot EUR 29.908k. Sommige uitgaven zijn drastisch verlaagd, met name door de annulering of herschikking van evenementen. De teams hebben veel werk verzet om ervoor te zorgen dat deze annuleringen onder de best mogelijke financiële voorwaarden werden uitgevoerd. Zo daalde de post "Leveringen en goederen" met EUR -4.066 k tot EUR 8.745 k, hetgeen de daling van de activiteiten weerspiegelt. De

epidemie heeft echter ook geleid tot specifieke kosten, bijvoorbeeld op het gebied van hygiëne of IT of om de veiligheid van leegstaande gebouwen te waarborgen. Verdere inefficiënties in verband met covid19 werden geconstateerd als gevolg van het voortbestaan van salariskosten van een deel van het personeel dat rechtstreeks was aangesteld voor het realiseren van evenementen die niet plaatsvonden. In deze moeilijke economische omstandigheden zag de onderneming zich genoodzaakt over te gaan tot niet-verlenging van contracten en tot afvloeiing van personeel. Dit laatste leidde tot extra kosten in verband met de betaling van opzeggingsvergoedingen ten bedrage van EUR 577 k.

³ Provisie Corona - Circulaire CBB/433/2020/98/002

Risico's en onzekerheden

Van de risico's en onzekerheden waarmee de onderneming wordt geconfronteerd, is die welke verband houden met de evolutie van de gezondheidscontext en met de reglementaire beperkingen ter bestrijding van het virus veruit het belangrijkste. Dit risico houdt in:

- voortdurende aanpassing van het programma voor face-to-face-evenementen, wat mogelijke juridische risico's inhoudt in verband met de annulering of het uitstel van sommige evenementen en extra kosten in verband met de digitalisering voor andere evenementen, teneinde deze toegankelijk te maken voor het publiek en aldus de ons toevertrouwde openbare dienstverleningstaak te vervullen;
- onzekerheden over het aantal bezoekers, vooral voor grote tentoonstellingen. Het aantal toeschouwers is afhankelijk van een groot aantal factoren, terwijl de kosten voor de organisatie van een evenement van hoge kwaliteit steeds belangrijker worden;
- onzekerheden in verband met inkomsten. Een belangrijk deel van de inkomsten van het bedrijf houdt verband met de activiteiten die er kunnen worden georganiseerd. Dit is het geval voor inkomsten uit ticketverkoop, maar ook voor inkomsten uit de verhuur van zalen of inkomsten in verband met publieke of privé-partnerschappen. Op het moment dat dit verslag wordt geschreven, is nog niet bekend wanneer en onder welke voorwaarden de activiteiten zullen worden hernomen.
- Met dit risico is rekening gehouden bij de opstelling van de begroting voor 2021, die niet in evenwicht kan worden gebracht. Op 24 december 2020 is een verzoek tot afwijking van het budgetair evenwicht ingediend bij de Voogdij. Deze afwijking is op 15 maart 2021 goedgekeurd door mevrouw De Bleeker, staatssecretaris voor Begroting.

- Wat de kasstroom betreft, beschikt het PSK sinds de zomer van 2018 over een kredietlijn van 3 miljoen euro bij het Federaal Agentschap van de Schuld. Tot op heden hoefde deze faciliteit nog niet te worden gebruikt. De kaspositie werd specifiek geanalyseerd na de brand van 18 januari 2021 en er werden instandhoudingsmaatregelen genomen.

Ook andere elementen vormen een belangrijke risicofactor:

- Onzekerheid over de continuïteit van de door de overheid toegekende subsidies ;
- de voorbereiding, verscheidene jaren op voorhand, van het culturele programma;
- het beheer en onderhoud van een uitzonderlijk maar oud, zeer complex en inflexibel gebouw;
- de uitvoering van een investeringsbeleid, dat van essentieel belang is voor het behoud van het gebouw en het behoud van de kwaliteit van het onthaal, maar dat het voortbestaan van de culturele activiteit niet in gevaar mag brengen;
- de complexe financiering van dit renovatiebeleid en de daaruit voortvloeiende afschrijvingskosten, waarvan een deel ten laste van de PSK-begroting komt;
- de bereidheid van het PSK om te voldoen aan de eisen die de overheid aan het PSK stellen als belangrijk cultureel centrum van België.
- Naast de eigen producties is het Paleis voor Schone Kunsten verplicht externe organisatoren uit de verschillende Belgische gemeenschappen en uit het buitenland onder goede voorwaarden te ontvangen. Om concurrerend te blijven, moet het Paleis voor Schone Kunsten zijn ruimten echter ter beschikking stellen voor een prijs die de werkelijke exploitatiekosten niet dekt.

- De toestand van het gebouw in 2002, toen het vruchtgebruik en het beheer ervan aan de vennootschap werden toevertrouwd, werd gekenmerkt door een schrijnend gebrek aan investeringswerkzaamheden. De nieuwe en ambitieuze opdrachten die in het beheerscontract aan de instelling zijn toevertrouwd, vereisen zeer aanzienlijke investeringen, zowel voor de verbetering van de artistiek-technische infrastructuur en de uitrusting van de voorstellingszalen en tentoonstellingszalen, als voor de structuren voor het ontvangen van het groeiende aantal bezoekers. Deze investeringen werden mogelijk gemaakt dankzij de acties van de Regie der Gebouwen en het Beliris-programma.

- In 2016 werd een beheerscontract gesloten met de Toeziende Overheid voor de periode 2016 tot 2019. Het college van commissarissen stelt vast dat bepaalde bepalingen van de beheersovereenkomst niet of slechts gedeeltelijk werden gevolgd in 2020 en benadrukt de noodzaak om de clausules van het contract strikt in acht te nemen. In het geval dat het PSK een van de verplichtingen opgelegd in toepassing van dit contract slecht zou uitvoeren, en dit correct vastgesteld werd in een rapport van de Regeringscommissarissen, dan kan de regering, na het in gebreke stellen van de Raad van Bestuur van de Vennootschap en na het verstrijken van de termijn van een maand toegestaan aan de Vennootschap om het vervullen van haar verplichtingen mogelijk te maken, de subsidie verminderen met een bedrag dan niet meer dan 10% van de subsidie bedragen mag. Vooraleer deze sanctie toe te passen, spreekt de toezienende minister met de voorzitter van de Raad van Bestuur en met de directeur-generaal. Tot op heden werd nog geen ingebreke stelling ontvangen. Het beheerscontract dat de periode 2016-2019 dekt, zal van toepassing blijven tot een nieuw contract van kracht wordt.

Andere vermeldingen in het kader van artikel 3:6 § 1 van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen

1. Gebeurtenissen na afsluitingsdatum van het boekjaar :

Het WVV bepaalt in artikel 3:6 § 1 2°: *“Het jaarverslag (...) bevat informatie over de belangrijke gebeurtenissen die na het einde van het boekjaar hebben plaatsgevonden.”* De brand die zich op 18 januari 2021 in het Paleis voor Schone Kunsten heeft voorgedaan, maakt deel uit van wat het WVV kwalificeert als een gebeurtenis na afsluitingsdatum van het boekjaar. De gevolgen ervan kunnen immers het vermogen, de economische of financiële toestand en/of het resultaat van de onderneming beïnvloeden. Daarom is de Raad van Bestuur op 22 januari 2021 voor het eerst in een buitengewone zitting bijeengekomen om de verzekeringsdekking te onderzoeken.

Het auditcomité is op 27 januari 2021 opnieuw bijeengekomen met de twee bedrijfsrevisoren, die op deze vergadering aanwezig waren, om de financiële gevolgen van het door het Paleis op 18 januari 2021 geleden verlies te onderzoeken. Het auditcomité heeft de mogelijke risico's onderzocht die deze gebeurtenis voor de continuïteit van de onderneming kan inhouden.

Op haar vergadering van 29 januari 2021 werd de raad van bestuur van PSK dan ook verzocht te beoordelen of de gevolgen van de brand in het Paleis voor Schone Kunsten van dien aard waren dat er grote onzekerheid bestond over de continuïteit van de onderneming. In verband met deze vraag heeft zij de soliditeit van het PSK beoordeeld op basis van haar eigen vermogen en de begrotingen voor 2021, rekening houdend met de gevolgen van de gebeurtenis.

Het eigen vermogen dat EUR 47.275k bedraagt, werd voldoende geacht.

De begroting voor 2021 was op voorzichtige wijze opgesteld, rekening houdend met de zeer grote onzekerheid over de hervatting van de activiteiten in het kader van COVID, en met name met de inkomsten. De Raad heeft daarom besloten deze ongewijzigd te laten. De Raad heeft zich vervolgens gebogen over de liquiditeit van de onderneming, die eind 2020 EUR 4.859 k bedroeg. Gezien de bijkomende onzekerheid die de brand veroorzaakte in een reeds zeer verstoorde context en de mogelijke gevolgen ervan voor de liquiditeit, wenste de Raad van Bestuur de kaspositie van de onderneming te versterken door een uitbreiding van de huidige kredietlijn van 3 miljoen tot EUR 5 miljoen bij het Federaal Agentschap van de Schuldaan te vragen . Dit verzoek werd niet ingewilligd en de op 22/10/2020 toegekende kredietlijn van 3 miljoen EUR bleef derhalve ongewijzigd

2. Omstandigheden die de ontwikkeling van de vennootschap aanmerkelijk kunnen beïnvloeden. Overeenkomstig artikel 3:6 § 1 3° van het WVV , wenst de Raad van Bestuur de aandacht te vestigen op de herstellingswerken ten gevolge van de brand die het zuidelijk tentoonstellingscircuit buiten gebruik stelt tot eind 2022.
3. Artikel 3:6 § 1 4° : Gezien de aard en het specifieke karakter van de activiteiten van de onderneming was er geen sprake van onderzoek- en ontwikkelingsactiviteiten.
4. Artikel 3:6 § 1 5° : Gegevens over het bestaan van filialen: niet van toepassing.

5. Volgens artikel 3:6 § 1 6° van het WVV moet het jaarverslag “ ingeval uit de balans een overgedragen verlies blijkt of uit de resultatenrekening gedurende twee opeenvolgende boekjaren een verlies van het boekjaar blijkt, een verantwoording van de toepassing van de waardeeringsregels in de veronderstelling van continuïteit “ bevatten. De winst- en verliesrekening vertoont een te bestemmen verlies van het boekjaar van EUR -978.950,12, waardoor het overgedragen verlies stijgt van EUR 194.322,48 tot EUR 1.173.272,60. De rekeningen voor 2020 en de begroting voor 2021 zijn opgesteld met de grootst mogelijke voorzichtigheid en transparantie, rekening houdend met de onzekerheden die nog komen. De kaspositie, die momenteel bevredigend is, wordt regelmatig gecontroleerd en kan eventueel worden versterkt door een beroep te doen op de kredietlijn van 3 miljoen euro die op 22/10/2020 door het Federaal Agentschap van de Schuld is toegekend. Op basis van deze elementen zijn deze rekeningen opgesteld volgens waarderingsregels die gebaseerd zijn op het continuïteitsbeginsel.

6. Artikel 3:6 § 1 7°: Andere vermeldingen – tegenstrijdig belang: de bestuurders hebben aangegeven dat er geen beslissing is genomen, noch een transactie is besloten, die binnen de werkingssfeer van artikel 5:76 en artikel 7:96 van het WVV zou kunnen vallen.
7. Artikel 3:6 § 1 8°: De onderneming maakt geen gebruik van financiële derivaten. Het maakt gebruik van beleggingsproducten zoals schatkistcertificaten en liquide beleggingsfondsen met gegarandeerd kapitaal.

8. De Raad van Bestuur bestaat uit twaalf leden die bij Koninklijk Besluit worden benoemd. Aangezien de regering op dat ogenblik in lopende zaken was, is de ambtstermijn van de zes leden wier ambtstermijn op 31 december 2010 zou verstrijken, verlengd overeenkomstig het beginsel van de continuïteit van de overheidsdienst. Dit beginsel wordt op dezelfde wijze toegepast op de vijf andere bestuurders wier mandaat op 31 december 2013 is verstreken. Eén bestuurder heeft in 2013 ontslag genomen. In 2014 werd gerouwd om het overlijden van twee prominente leden van de Raad, de heer Jean-Pierre de Launoit, die op 12 november overleed, en de heer Eric Antonis, die op 13 november overleed. Vanaf 21 december 2018 was de federale regering in lopende zaken. Sinds 1 november 2020 is een nieuwe, regering aangetreden. De bevoegde minister heeft haar voornemen te kennen gegeven om de nieuwe benoemingen te verrichten.

18 maart 2021 –
Raad van Bestuur

LEDEN VAN DE RAAD VAN BESTUUR

Voorzitter: Isabelle Mazzara

Leden: Els Silvrants-Barclay, Thierry Bouckaert, Christine Claus, Jan Cornillie, Hakima Darhmouch, Jean Eylenbosch, Jos Geysels, Hilde Laga, Mohamed Ouachen, Dominique Savelkoul, Zehra Sayin

AUDITCOMITÉ

Michel Praet, Geertrui Windels, Jean Courtin, Marc Blanpain en aandeelhouders

DIRECTIECOMITÉ

Chief Operations Officer: Albert Wastiaux
Finance Director: Christine Perpette
Exhibitions Director: Sophie Lauwers
Music Director: Jérôme Giersé
Human Resources Director: Ignace De Breuck
Secretary General: Didier Verboom

MANAGEMENT TEAM

Head of Cinema: Juliette Duret
Head of Artistic Development: Anna Vondracek
Head of Institutional Relations: Magdalena Liskova
Head of Marketing & Communication: Sandrine Demolin
Head of Partnerships & Philanthropy: Elke Kristoffersen
Managerial Head of Exhibitions: Evelyne Hinqué
Audience Engagement Manager: Tine Van Goethem
Planning Manager: Annik Halmes
Public Services Manager: Matthieu Vanderdonck
Manager Boxoffice: Chantal Matthys
ICT & Digital Manager: François Pettiaux
Investments, Security & Archives Manager: Stéphane Vanreppelen
Facility Manager: Guillaume Creusat
Manager Cleaning & Stock: Rudi Anneessens

COMMISSIELEDEN

Marc Boeykens, Florence Lepoivre en Rika Denduyver

AUDITEURS

Pierre Rion en Vital Put, raadsheren van het Rekenhof
Bernard de Grand'Ry (RSM Belgium) en Olivier Declercq (KPMG)

AANDEELHOUDERS

The Federal State (67%) & FPIM (SFPI in FR) (33%)

COLOFON

Coördinatie en redactie: Thomas Vandemeulebroucke

Ontwerp en grafische vormgeving: inextremis.be

Auteurs : Johan De Smet, Kurt De Boodt, Elie Jesuran, Ignace De Breuck, Christine Perpette

Redacteurs: Johan De Smet, Lotte Poté, Olivier Boruchowitch, Luc Vermeulen

Fotografie:

© Elena Akilo
© Amber Demuyck
© Njaheut Gilles
© Caroline Lessire
© Ilias Teirlinck
© Christel Vandenbosch

Dit jaarverslag is beschikbaar in het Nederlands en het Frans.

Verantwoordelijke uitgever: Paul Dujardin

Bozar

Centre for Fine Arts
Rue Ravensteinstraat 23
1000 Brussels
www.bozar.be

Photos © Bozar
Design inextremis.be